

1.2. Tipográfiai alapismeretek

1.2.1. A tipográfia és célja

A tipográfia görög eredetű szó (tüposz: vert vagy vésett ábra, grafo: írni), ma tágabb értelemben a készülő nyomtatványok szedésformájának a tartalom jellegének és az esztétikai formák figyelembevételével történő kialakítását jelenti.

A tipográfia célja, hogy a szöveg által hordozott információt minél teljesebben, könnyen befogadható módon adjuk át az olvasó számára. Az információ átadása már a figyelem felkeltésével megkezdődik. Például egy jól megtervezett plakát vagy könyvborító már messziről magára vonja az olvasó figyelmét.

A tipográfia célja:

1. tipográfiai eszközökkel kiemelhetjük a mondanivaló lényegét és egyszerűsíthetünk bonyolultnak tűnő információkat,
2. tagolhatjuk és rendszerezhetjük a tartalmat, ezek által könnyebbé válik a megértés,
3. megfelelő tipográfiai tervezéssel jelentősen javíthatjuk az olvashatóságot, ami segíti a gyorsabb és kevésbé fárasztó olvasást,
4. a jó tipográfiával egy stílust, arculatot teremthetünk, mely értéket képvisel, és egységet teremt a megjelenés és a tartalom között.

1.2.2. A tipográfia feladata

A tipográfia feladata nem egyszerűen a szöveg közlése, hanem a szöveg megértetése, a közölt szöveg magasabb szintű átadása, vagyis a szöveg formákba való elrendezése. A jól tervezett könyv vagy prezentáció olvasása könnyebb, gyorsabb, ami szépirodalom esetében segíti az olvasót a szöveg világába való behelyezkedésben, tudományos munkáknál pedig a szöveg könnyebb, gyorsabb megértését, megtanulását.

A nyomtatványok tervezése során a tervező feladata a felhasználásra kerülő betűtípus, -méret, -fokozat meghatározása. Az alkalmazásra kerülő betűtípus

- esztétikai,
- olvashatósági,
- kivitelezési szempontok

figyelembevételével kell meghatározni.

1.2.3. A betűk csoportosítása

A betűtípusok száma manapság már több tízezerre tehető, melynek rendszerezése a szakemberek számára nélkülözhetetlen. Erre több kísérlet is történt, az egyik legelterjedtebb az ún. tízes csoportosítás, mely a betűket a készítés ideje, valamint a betűvonalak, talpak stílusjegyei szerint sorolja külön típusokba.

Itt most csak a legfontosabb, a hosszabb szövegek szedésére is alkalmas betűk csoportjai kerülnek bemutatásra, nem tárgyaljuk a dísz- és reklámbetűket (pl. kézírást utánozó betűk stb.).

Betűcsoportok:

1. reneszánsz,
2. barokk,
3. klasszicista,
4. talpas,
5. talpatlan.

A nyomtatványok tervezése során a tervező feladata a felhasználásra kerülő betűtípus és betűméret, -fokozat meghatározása. Az alkalmazásra kerülő betűtípust esztétikai, olvashatósági, kivitelezési szempontok figyelembevételével kell meghatározni.

Reneszánsz A XV–XVI. században készített betűtípus. A betűk képe arra emlékeztet, mintha tollal vagy ecsettel rajzolták volna, utánozza a kézírást ritmusát, dinamikáját, ezért kiválóan alkalmas hosszabb olvasásra szánt szöveghez. Ebbe a csoportba tartoznak például a következő ismert betűtípusok:

Garamond

Centaur

Palatino

Barokk A barokk kor, a XVII–XVIII. század jellemző betűje. A klasszicista típushoz nagyon hasonló, attól apróbb részletekben különbözik. Szintén alkalmas hosszú szöveg szedésére. Ebbe a csoportba tartoznak például a következő ismert betűtípusok:

Baskerville

Times

Klasszicista E betűtípusok kialakulása a klasszicizmus korára, a XVIII. század végére, XIX. század elejére tehető. A növekvő iparosodás, a hirdetések, az újságok elterjedése hatással volt a stílusjegyeinek kialakulására. Alkalmas hangsúlyos, figyelemfelkeltő szöveg szedésére, viszont hosszabb szövegnél alkalmazva nehezebben olvasható. Ebbe a csoportba tartoznak például a következő ismert betűtípusok:

Bodoni

Talpas E könnyen azonosítható típus a XIX–XX. században keletkezett. Szabályos, mértani felépítésű betűk, erőteljes betűtalpak jellemzik. A talpas lineáris betűket egyiptiennének is nevezik. Figyelemfelkeltő feliratoknál, vagy semleges tartalmú szövegnél alkalmazható. Ebbe a csoportba tartoznak például a következő ismert betűtípusok:

Courier New

Talpatlan Korunk jellemző, divatos betűtípusa. Az egyiptienne-től a talpak hiánya különbözteti meg (sans serif). Groteszk típusnak is nevezik. Modern stílusú kiadványoknál, vagy a képernyőre szánt szöveg megjelenítésénél előnyös az alkalmazása. Ebbe a csoportba tartoznak például a következő ismert betűtípusok:

Arial

1.2.4. Tipográfia alapfogalmak A betűtípus természetesen csak a jéghegycsúcsa. Ezt vesszük észre először, de a tipográfia sokkal jobban kiterjedt szakmai ág ennél.

A legfontosabb általános tipográfiai szabályok:

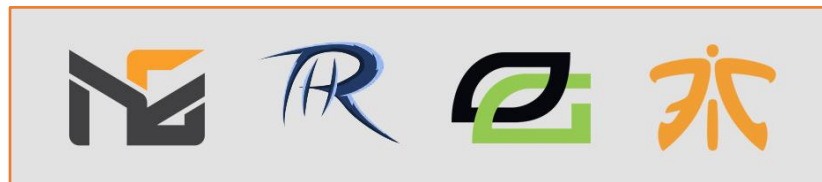
- olvashatóság,
- szövegértés,
- helyesírás,
- esztétika.

Szövegszerkesztés **Szövegszerkesztésnek** nevezzük azt, amikor a szöveg tartalmát és megjelenését formáljuk. Hosszú szövegek, például könyvek, magazinok, újságok esetében a szövegtördelést alkalmaznak, ami szöveghasáb belső elrendezésének a módosítását jelenti. Azaz az elválasztójelek, sorvégek, térközök esztétikai elrendezése. Szövegtördelés nélkül nem érdemes sorkizárt szöveget használni. Túl nagy vagy túl kicsi térközök jelennek meg. Esztétikailag és olvashatóság szempontjából is hátrányos az ilyen elrendezés.

Egalizálás Az **egalizálás** (angolul: kerning) a betűk közötti távolságot jelenti. A térközök-höz hasonlóan nem szabad, hogy túl közel, vagy túl távol legyenek egymástól a betűk. Hétköznapi szövegek esetében az általános programbeállítások is alkalmasak, nem feltétlenül szükséges túlzottan foglalkozni vele. Könyvtervezés, magazinszerkesztés, logók, reklámanyagok esetében viszont ez is fontos részlet lehet.

Ligatúra Kizárólag esztétikus szerepet tölt be a **ligatúra**, ami két betű összekapcsolását jelenti. Leggyakrabban az „fi” betűpárosnál alkalmazzák. Betűtípusokként változik, hogy található-e benne ligatúra és ha igen, mely betűpároknál. Monogram és tipográfiai logók esetében is közkedvelt a ligatúrák használata, mivel kreatív megoldásokra ad lehetőséget.

Monogram logó

Tipográfia logó

Iniciálé Az **iniciálé** is esztétikai szerepet tölt be, talán ez az egyik legismertebb tipográfiai fogalom. A szöveg első betűjének kiemelését jelenti. A középkori kódexekben gyakran alkalmazták, igaz akkor még írásban, de a nyomtatás története során is gyakran előfordult. Manapság leginkább magazinokban fordul elő, nem ritkán hasonlóan a kódexekhez, illusztrált díszítéssel.

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Maecenas porttitor, augue at rhoncus commodo, nibh nulla feugiat odio, bibendum ornare dolor arcu id nibh. Quisque nibh risus, dignissim nec, ultricies eu, bibendum fringilla, ligula.

Ellenőrző kérdések

1. Mi a tipográfia célja?
2. Mi a tipográfia és a prezentációkészítés kapcsolata?
3. Mi a tipográfia kettős feladata a prezentációkészítésben?
4. Milyen elvek mentén csoportosíthatjuk a betűket?
5. Melyek a legfontosabb betűcsoportok?
6. Jellemezze 1-2 mondatban a legfontosabb betűcsoportokat, és nevezzen meg hozzátartozó betűtípusokat!
7. Sorolja fel a legfontosabb tipográfiai fogalmakat!
8. Mit nevezünk tipográfiai szempontból szövegszerkesztésnek?
9. Mit nevezünk szövegtördelésnek?
10. Mit jelent az egalizálás?
11. Hogyan nevezzük két betű összekapcsolását?
12. Mit jelent az iniciálé?

Feladat(ok)

3. beadandó feladat:

Tervezze meg a „Tipográfiai alapismeretek” prezentáció szövegtartalmát papír alapon. Legalább 5 diából álljon a prezentáció, az 1. dia a címdia, mely tartalmazza a téma megnevezését és a készítő nevét. A tervezet tartalmazza diánként a dia címét és a szövegtartalmat, valamint, amennyiben szükséges a jegyzet szövegét. A dia szövegtartalmának meghatározásakor törekedjen a tömör, lényegre törő kialakításra.

4. beadandó feladat:

Készítsen a MINDOMO online alkalmazás segítségével gondolattérképet a 1.1. és 1.2. tananyagról.